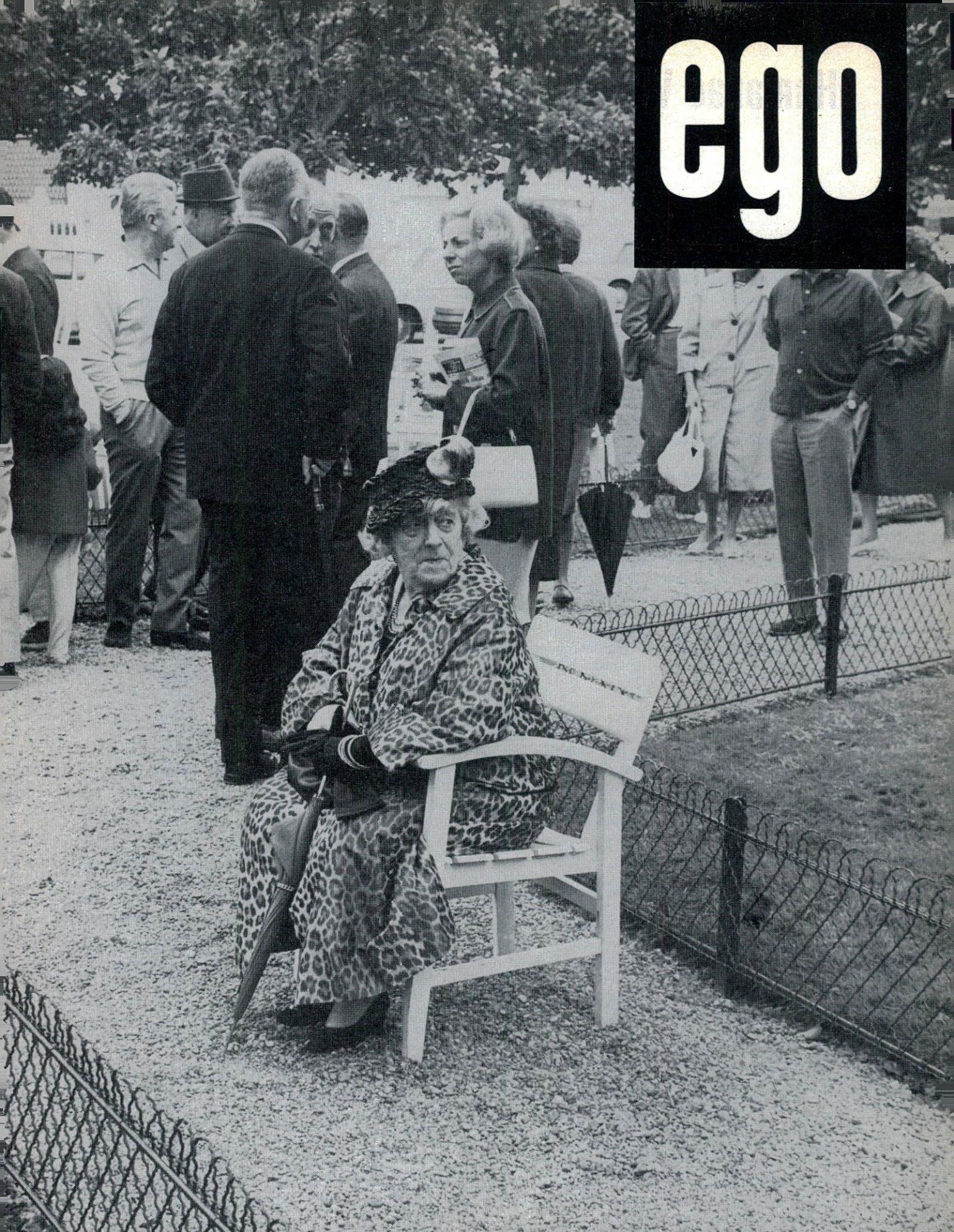

ego

DEZE MAAND

Bert Vuijsje: New Orleans-jazz. Pagina 3

Peter Morée: The Fox. Pagina 6 en 7

Wim Jesse: 'Tempobeul' wordt prof. Pagina 8 en 9

Humanae Vitae

De pauselijke encycliciek heeft in de afgelopen maanden heel wat beroering gewekt en niet alleen in katholieke kring. Het verbod tot gebruik van andere middelen dan gehele of periodieke onthouding tot beperking van het kindertal is hard aangekomen. Uit de reacties van de bisschoppen van tal van landen, die zich als regel wel achter de pauselijke uitspraken stellen maar tegelijk duidelijk maken dat katholieke mannen en vrouwen uiteindelijk met hun eigen geweten te rade moeten gaan, en uit de resultaten van opinie-peilingen in verschillende landen, waaruit blijkt dat een grote meerderheid van katholieken niet van zins is gewoonten op het gebied van de anti-conceptionele middelen te veranderen, mag wel geconcludeerd worden dat de invloed van de encycliciek in het individuele vlak waarschijnlijk gering zal zijn.

Afgewacht moet nog worden of de encycliciek een rol zal gaan spelen in de ontwikkelingshulp. Katholieke organisaties nemen een belangrijke plaats in bij het ontwikkelingswerk en het zou tot ernstige moeilijkheden kunnen leiden als deze organisaties ernst zouden gaan maken met de encycliciek en hun hulp zouden gaan weigeren bij die ontwikkelingsacties waarin een geboortenbeperkingspolitiek is opgenomen. Als de tekenen niet bedriegen lijkt de kans ook daarop voorlopig gering.

Het enige, maar niet onbelangrijke, gevolg van de encycliciek zal waarschijnlijk zijn dat het pauselijk en kerkelijk gezag opnieuw aan waarde inboet. Het logisch gevolg overigens van uitspraken, die, zelfs als ze theologisch juist zouden zijn, historisch achterhaald zijn. Het is een oude vergissing dat de theologie de loop van de geschiedenis zou kunnen corrigeren. Omdat het voor de lezers interessant kan zijn volgt hieronder de tekst van de verklaring waarin het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond zich tegen de encycliciek heeft gekeerd:

'Met diepe teleurstelling en grote ongerustheid heeft het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond kennis genomen van de pauselijke encycliciek 'humanae vitae'. Hoewel het Hoofdbestuur niet direkt betrokken is bij deze pauselijke uitspraak, meent het toch met klem ertegen te moeten protesteren in verband met de konsekventies die deze uitspraak in de gehele wereld kan hebben. Het Hoofdbestuur meent, dat er minder dan ooit aan bezinning op een verbod van alle anticonceptionalia en vormen van abortus behoefte bestaat. Een dergelijk verbod kan alleen maar als gevaarlijk en onzedelijk worden bestempeld.

GEVAARLIJK is zo'n verbod, omdat de pauselijke uitspraak ertoe moet leiden, dat de toename van de wereldbevolking bevorderd wordt, met alle risico's daarvan, zoals tekorten in de voedselvoorziening en ruimtegebrek, en met als gevolgen: innerlijke onrust, maatschappelijk onbehagen en toenemende agressiviteit. Gevaarlijk evenzeer, omdat in de internationale organen en bij de internationale ontwikkelingshulp een van de machtigste geestelijke organisaties in de wereld, die de R.K. Kerk is, onverminderd een verlamdende invloed zal blijven uitoefenen.

ONZEDELIJK is zo'n verbod, als miskenning van de persoonlijke verantwoordelijkheid, als uiting van onbegrip voor de waarde van het menselijk leven in al zijn aspecten, en als poging tot autoritaire dwang in zeer persoonlijke zaken waarbij juist aan objectieve voorlichting behoefte is; onzedelijk tenslotte als een volslagen miskenning van de waarde van huwelijk en liefde-beleven, wanneer deze waarde in de eerste plaats in vruchtbaarheid wordt gezien.

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond vertrouwt, dat allen die pogen hun leven redelijk verantwoord in te richten, deze pauselijke uitspraak zullen afwijzen als ontoelaatbaar.

RED.

ego

Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen

No. 7 — oktober 1968
7de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Leni Kortland
Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 6,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling

Bij de voorplaat:

Wachten op je beurt. Leonard
Freed vond haar in het park van
het Casino in de Franse badplaats
Deauville.

De winterslaap van de New Orleans-jazz

Over de geschiedenis van de jazz is in de loop der jaren een soort gesimplificeerde standaard-opvatting ontstaan. In de vele, voornamelijk door klakkeloos overschrijven tot stand gekomen 'algemene' boekjes over jazz 'voor beginners' is dat stereotiepe verhaal nu al zo vaak afgedraaid dat het welhaast onuitroepbaar lijkt.

Natuurlijk zijn er verdienstelijke uitzonderingen, zoals de uit gedegen studie voortgekomen boeken van Marshall Stearns, André Hodeir en — nu onlangs — Gunther Schuller, maar de markt wordt helaas nog altijd beheerst door de nonchalant in elkaar geflanste populaire pockets met 'pakkende' titels als 'Jazz onder het mes' en 'Jazz, muziek van onze tijd'.

In die boekjes gaat de ontwikkeling van de jazz ongeveer als volgt: Ontstaan in New Orleans, verhuisde de jazz rond 1920 per river-boat naar Chicago, waar de authentieke, collectief geïmproviseerde New Orleans-jazz tegen 1930 geheel werd verdrongen door de gearrangeerde big band-Swing. Pas een jaar of tien later werd de New Orleans-jazz uit zijn winterslaap gewekt door jonge blanke enthousiasten, die een wereldwijde Dixieland-revival op touw zetten. Tegelijkertijd was in New York weer een nieuwe vorm van jazz aan het ontstaan, de bebop, die enz. enz. enz.

Een misvatting

Om me voor deze keer tot één misvatting in dat standaard-verhaal te beperken: Er is geen sprake van dat de big bands in de jaren dertig alle kleinere groepen dooddrukten. Er waren niet alleen tientallen combo's die enthousiast en met redelijk succes de Swing (liever: middle-jazz) beoefenden, ook collectief geïmproviseerde jazz met sterke New Orleans-elementen was in die periode op vele plaatsen te horen; in Chicago, in New Orleans en zelfs in het centrum van de big band-business: New York.

Behalve grote dansings zoals de Savoy Ballroom en de Cotton Club, waar de orkesten van Duke Ellington en Chick Webb triomfen vierden, kende de New Yorkse negerwijk Harlem in de jaren dertig ook tientallen kleine etablissementen — vaak ontstaan uit vroegere speak-easies — waar de muziek door solo-pianisten of combo's werd verzorgd. Uit die sfeer komen de opnamen op de LP 'Harlem on Saturday Night' (Ace of Hearts AH 161).

De centrale figuur op deze plaat is pianiste-zangeres Lil Armstrong, die in de jaren twintig in Chicago bekend was geworden als lid van de King Oliver-band en van de gelegenheidscombinaties rond haar toenmalige echtgenoot Louis Armstrong. In Harlem was ze tien jaar later vooral actief als begeleidster van vocalisten en als organisatrice van plaatsessies.

'Harlem on Saturday Night' bevat

veertien opnamen van vier verschillende combinaties uit de periode 1936-'40. In Lil Armstrongs groepen spelen Swing-musici met jarenlange big-band-ervaring (o.a. tenorist Chu Berry, trompettist Charlie Shavers en trombonist J. C. Higginbotham) veelal samen met New Orleans-pioniers, zoals klarinettist Johnny Dodds, drummer Zutty Singleton en bassist Pops Foster.

Daaruit resulteert een merkwaardige mengelmoe van New Orleans- en Swing elementen; ook al doordat het repertoire varieert tussen klassieke repertoirestukken van Oliver en Satchmo (o. a. Canal Street Blues, Melancholy en Wild Man Blues) en door Lil Armstrong geschreven liedjes in een soort vaudevillestijl. Soms, zoals in een aantal stukken uit '36 met o.a. Chu Berry, doen de collectieve improvisaties aan het begin en het eind van de vertolkingen wat onwennig aan, terwijl een groep uit '40 met Henry 'Red' Ellen (trompet), Edmond Hall (klarinet) en Benny Morton (trombone) zelfs met kennelijke tegenzin een stel 'ouderwetse' nummers reconstrueert.

Plezierige stukjes

Daar tegenover staan echter twee plezierige door Lil Armstrong gezongen stukjes music-hall uit 1938, waarin vooral J. C. Higginbotham schittert, en vijf curieuze opnamen uit datzelfde jaar, waarin de onwaarschijnlijke combinatie Charlie Shavers-Johnny Dodds (de beestachtige virtuoze Swing-trompettist en de hardnekkige stilzuivere New Orleans-klarinettist) voortreffelijk blijkt te werken. Shavers weet zijn veruit superieure techniek en akkoordenkennis hier te gebruiken voor prikkelend, verrassend subtiel spel op gestopte trompet. Het contrast met het veel primitiever raffinement van Dodds (die hier maar zelden ritmisch de mist in gaat) levert vooral in de collectieve improvisaties muziek van een unieke charme op.

Onder de vele solo-pianisten die in de jaren dertig de nachtclubs en de privé 'rent parties' in Harlem onveilig maakten, stonden er drie onbetwist aan de top: Fats Waller, James P. Johnson en Willie 'The Lion' Smith. Van die 'famous three' is Smith buiten Harlem het minst bekend geworden, hoewel hij met nauwelijks minder talent en minstens evenveel lef als zijn beide collega's te werk ging. Zijn opvatting van de Harlem-stride-pianostijl (een manier van spelen waarbij de linkerhand afwisselend een basnoot en een akkoord aanslaat) was wat sierlijker en subtieler dan die van de beide andere groten, terwijl Smith zich vooral onderscheidde door een stel voor die tijd bijzonder geraffineerde harmonische grapjes.

Al die kwaliteiten komen op 'The Swinging Cub Men' (Ace of Hearts AH 162) maar zeer ten dele tot hun recht. Smith werkt op deze plaat met drie verschillende combo's uit de jaren '35-

'37, waarin hij zich niet al te best thuisvoelt.

Zijn breedvoerige pianostijl laat zich maar moeilijk in het keurslijf van een strak met metrum handhavende ritmesectie dwingen, waardoor herhaaldelijk storende misverstanden ontstaan. Bovendien zijn Smith's kwaliteiten als begeleider ontoereikend om — zoals Fats Waller dat wel kon — een slaperig groepje musici tot geïnspireerd spel te pressen.

Vier stukken uit '35 laten Smith horen met een kwartet dat zo uit de jaren twintig weggerukt lijkt: kornet, klarinet (of tenorsax), piano, wasbord (!). Het gaat hier om een stel musici uit de school van componist-arrangeur Clarence Williams (een handig man die met een naar mijn gevoel uiterst beperkt talent zeer veel geld heeft verdiend). Zij leveren hier trouwhartige maar weinig opwindende collectieve improvisaties af. Ongeveer hetzelfde geldt voor een groepje uit '37 met o. a. trompettist Dave Nelson (een neef van King Oliver, die ook in diens orkest heeft gespeeld).

Los van de New Orleans-traditie staan op deze plaat alleen vier stukken met een aantal musici uit het John Kirby sextet (een van de knapste combo's uit die jaren). Ook zij hebben echter weinig affiniteit met 'The Lion', zodat de muziek lang niet het niveau van de echte Kirby-sextet-opnamen haalt.

Verzamelplaat

Een merkwaardig soort synthetische New Orleans jazz is te horen op 'The Panassié Sessions' (RCA LPM-542), een verzamelplaat met zestien opnamen uit de winter '38-'39. De Franse jazzcriticus Hugues Panassié had de gelegenheid gekregen om in New York een paar plaatsessies met 'authentieke New Orleans-jazz' te organiseren. Hij beging daarbij de fout om zich te laten adviseren door Mezz Mezzrow, een blanke amateurmuzikant met aanzienlijk meer pretenties dan capaciteiten, die min of meer bevoorrechte het patent op de 'echte jazz' te hebben.

Dank zij Mezzrow werd dan ook een aantal volstrekt chaotische stukken muziek vastgelegd (Revolutionary Blues, Comin' on with the come on etc.), waarin de capaciteiten van musici als trompettist Tommy Ladnier en pianist James P. Johnson nauwelijks tot uiting komen. Tragisch is, dat deze pseudo-muziek later door Panassié en zijn volgelingen door dik en dun is verdedigd als 'schoolvoorbeeld van authentieke jazz'.

Gelukkig staan er ook stukken op deze LP waarin de invloed van Mezzrow minder overheersend is en waarin vooral sopraansaxofonist-klarinettist Sidney Bechet voortreffelijk werk levert. Maar de medewerking van Mezzrow, met zijn volstrekt onbeholpen gedoele op klarinet en tenor, blijft in elk nummer een storende factor.

BERT VUIJSJE

In de greep van het geweld (slot)

In de twee vorige artikelen in deze reeks schreven we over het gebruik van geweld in individueel verband en op nationaal vlak, ditmaal willen we schrijven over het gebruik van geweld in de internationale relaties. Het is m.i. duidelijk dat we juist op dit punt volledig in een impasse zijn geraakt.

De toestand is als volgt: de wereld wordt volkomen gedomineerd door de tegenstelling van de grote blokken aangeduid als Nato-pact en het pact van Warschau en de bewapening van deze beide blokken is zodanig dat een mogelijke oorlog tot wederzijdse vernietiging zou leiden. Vandaar dat we leven onder het 'evenwicht van de wederzijdse afschrikking'. De bewapening is de laatste jaren angstwekkend toegenomen en, als er geen duidelijke ommekeer komt, mogen we op een verdere ontwikkeling in de komende jaren rekenen.

De verhouding tussen de beide pacts wordt gekenmerkt door een diep geworteld wederzijds wantrouwen en door grote tegenstellingen in ideologisch, politiek, economisch en sociaal opzicht. We hebben eigenlijk wat dat betreft sinds ongeveer 1948 voortdurend geleefd in een of andere variatie van de koude oorlog. Wat ons overeind hield was de alom verbreide opvatting dat geen van beide partijen belang had bij het ontkenen van een derde wereldoorlog (die zou immers wederzijdse vernietiging betekenen) en dat die er dus ook niet zou komen.

Merkwaardige situatie

Zo hebben we geleefd in de merkwaardige situatie dat door het wantrouwen en de tegenstellingen een werkelijke vrede onbereikbaar en dank zij de wederzijdse bewapening een werkelijke oorlog onmogelijk was. Nederland is lid van het Nato-pact en de buitenlandse politiek van de verschillende na-oorlogse regeringen is vooral gebaseerd geweest op dit lidmaatschap; zo lang we lid zijn van dit bondgenootschap en het tussen beide pacts bestaande evenwicht kan worden gehandhaafd, is de veiligheid van ons volk en ons grondgebied redelijk gegarandeerd. Natuurlijk heeft Nederland zijn bijdrage moeten leveren in het Nato-bondgenootschap, onze regeringen zijn daar, in tegenstelling tot de regeringen van enkele andere landen, eerlijk en ijverig in geweest, en in het na-oorlogse Nederland heeft de bewapening dan ook een plaats gekregen in ons volk en op onze begroting als in ons land eigenlijk voordien nooit het geval was.

Toegegeven moet worden dat de gevoerde politiek inderdaad succes heeft gehad, drie-en-twintig jaar na de tweede wereldoorlog is nog steeds de derde wereldoorlog niet uitgebroken en, ondanks allerlei grote spanningen, ziet het er niet naar uit dat dit de eerstkomende jaren zal gebeuren, we leven betrekkelijk vei-

lig in een wereld die tot aan de nok is gevuld met een vernietigingsapparatuur die ronduit onvoorstelbaar is.

Wederzijdse bedreiging

Toch is het niet moeilijk om in te zien dat we ons bevinden in een situatie die meer en meer onhoudbaar wordt. De wederzijdse bedreiging met geweld, gebaseerd op het wederzijdse vertrouwen, lost uiteraard niets op, de verhoudingen verstarren meer en meer, de problemen en spanningen stapelen zich op, conflict-situaties vermenigvuldigen zich omdat er niets opgelost kan worden, oude conflicten handhaven zich en er komen nieuwe bij, de sociale kloven in de wereld worden zienderogen dieper omdat er geen gemeenschappelijke poging van de machtige landen tegenover staat om ze te versmallen. Voor miljoenen mensen is een bijna onleefbare situatie ontstaan die schreeuwt om efficiënte oplossingen, die stellig financieel, technisch en economisch zouden kunnen worden gegeven, maar er gebeurt weinig of niets omdat we politiek langzamerhand zo volledig in de impasse zijn geraakt, dat we elkaar nog wel kunnen bedreigen maar elkaar niet meer kunnen helpen.

Onze politici sleutelen met grote ijver aan allerlei problemen maar zo gauw ze op een enigszins fundamenteel mankement stoten dan moeten ze er met hun handen afblijven omdat de verhoudingen in de wereld geen fundamentele veranderingen gedogen, de meest ontwikkelde kwaliteit die politici kenmerkt is de vaardigheid in het leggen van verbale rookgordijnen om de politieke aftocht te maskeren. De strijd b.v. tegen de honger in de onontwikkelde gebieden wordt in-efficiënt gevoerd omdat de beide grote blokken deze gebieden eerder beschouwen als plaatsen waar ze elkaars invloed moeten bestrijden dan als centra waar ze door gezamenlijke inspanning de zo noodzakelijke menselijke hulp moeten bieden.

Politieke problemen

Ook de politieke problemen (Midden-Oosten, Vietnam) zijn schier onoplosbaar en dragen door het verschillend partij kiezen van de beide grote mogendheden en de met hen verbonden blokken voortdurend het gevaar in zich uit te groeien tot een grote, alles vernietigende oorlog. Binnen de machtsblokken zelf wordt er angstvallig op toe gezien dat geen invloeden tot ontwikkeling komen die een verschuiving tussen de blokken tot gevolg zou hebben (Cuba, San Domingo, Tsjecho-Slowakije). Zelfs het grote, nieuwe terrein van deze eeuw, het onderzoek in de ruimte, beweegt zich voor een belangrijk deel binnen de competentie-strijd van de grote blokken en is zeker niet op de laatste plaats gericht op het behalen van militaire en andere voordelen door die blokken.

Nu is er in zeker opzicht niets nieuws onder de zon, de beheersing van de wereldpolitiek door de machtsstrijd van de grootste staten is een bekend verschijnsel. Alle grote machts tegenstellingen hebben in de geschiedenis uiteindelijk geleid tot het gebruik van militair geweld. In de na-oorlogse geschiedenis zijn echter enkele elementen die de toestand uiterst précair en gevaarlijk maken:

- De tegenstellingen tussen de grote blokken zijn niet alleen politieke tegenstellingen, zij berusten mede op diepgaande geestelijke, economische en sociale verschillen, die, ondanks de betrekkelijk pragmatische aanpak van problemen, het onderling wantrouwen verdiepen en mogelijke oorlogshandelingen maar al te gemakkelijk het karakter kunnen geven van 'geheiligde anti-communistische of anti-kapitalistische kruistochten'.

- Door de dekolonisatie en de opkomst van allerlei nieuwe staten gaat een golf van nieuw nationalisme door de wereld dat zich op soms vreemdsoortige wijze vermengt met oude of nieuwe ideologieën waardoor ook lokale problemen veelal een bijzonder fanatiek en venijnig karakter krijgen, lokale oorlogen ontwikkelen zich zeer snel tot bijzonder 'vuile' oorlogen en zijn de oorzaak van sentimenten die in het spel tussen de grote blokken tot plotselinge verschuivingen en verwarringen kunnen leiden. De 'kleine' oorlogen in Algerije, het Midden-Oosten, Vietnam en Nigeria hebben stuk voor stuk golven van emoties in grote delen van de wereld verwekt.

- De bewapening is als gevolg van de ontwikkeling van atomaire, chemische en biologische wapens, op een punt gekomen waardoor een volgende wereldoorlog de waarschijnlijkheid van vernietiging van grote delen van de mensheid en de beschaving inhoudt. De vernietigingskans is zo enorm, en wederzijds, dat geen regering die nog positieve bedoelingen in de wereld nastreeft, de verantwoordelijkheid voor een derde wereldoorlog op zich zal willen nemen.

Eigenbelang

Als gevolg van het bovenstaande zijn we in de bizarre situatie terecht gekomen dat de wereld in allerlei opzicht op weg is naar een nieuwe grote oorlog en zich daarop voortdurend voorbereidt en er in allerlei opzichten ook klaar voor is, maar tegelijk steeds sterker doordrongen wordt van de gedachte dat zo'n oorlog eenvoudig niet kan en mag en dat gelukkig niet alleen op grond van ethiek en moraal, want die hebben nog nooit een oorlog tegen gehouden, maar op grond van welbegrepen eigenbelang, op grond van angst voor een totale vernietiging, waarbij geen overwinnaars maar slechts

verliezers geteld zullen kunnen worden.

Het is duidelijk dat in een dergelijke impasse een politiek die niet verder reikt dan het wederzijds opvoeren van de bewapening en het handhaven van de status quo uiteindelijk desastreus kan zijn. Het onbehagen over de bestaande toestand, vooral merkbaar in de bewegingen demonstraties van de jongere generaties, vloeit voor een deel voort uit het bewustzijn dat de gang van zaken in de wereld, ondanks steeds toenemende mogelijkheden tot welvaart, zonder perspectief is en dat de diverse regeringen daar bijzonder fantasieloos op reageren.

Het is begrijpelijk dat b.v. in Nederland daardoor de Nato-politiek van de Nederlandse regering vooral in jongere kringen steeds meer weerstand ontmoet. Zelfs de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije schijnen daarin geen belangrijke verandering te hebben gebracht. Dat komt dan m.i. niet omdat de verontwaardiging over het Russische optreden ontbreekt maar omdat men niet gelooft dat de bewapeningspolitiek van de landen van het Nato-pact werkelijk tot oplossingen kan leiden. Men gelooft eenvoudig niet langer in de vruchtbaarheid van een politiek die dreiging met geweld beantwoordt door dreiging met tegengeweld.

Geen alternatief

De impasse wordt eerst goed duidelijk als men zich afvraagt welk alternatief er dan tegenover de Nato-politiek kan worden geplaatst. Daar ligt voor een belangrijk deel dan ook de kracht van de huidige politici, hun tegenstanders zijn niet in staat een geloofwaardig alternatief op tafel te leggen en dus lijkt het voor de kiezers het veiligst om de Nato-politiek dan maar te steunen. Dat dat niet met enthousiasme gebeurt is zo langzamerhand wel duidelijk, maar er is nu eenmaal geen alternatief.

Natuurlijk, er gaan wel stemmen op om in 1970, als dat volgens het verdrag mogelijk is, de Nato te verlaten maar de gewone burger wil dan natuurlijk wel weten wat hij er voor in de plaats krijgt en de tegenstanders van de Nato-politiek zijn er tot nu toe niet in geslaagd dat duidelijk te maken.

Hoe komt dat eigenlijk? Waarom is er geen alternatief? De veronderstelling dat de tegenstanders van de Nato zoveel dommer zouden zijn dan de voorstanders en zoveel minder politiek geschoold, lijkt niet waarschijnlijk. Ik weet er voorlopig slechts één antwoord op: het grootste deel van de politici, van de commentatoren en critici, van de gewone burgers, is eenvoudig niet rijp voor zo'n alternatief, men is zo gewend om te denken in termen van politieke en militaire machtsverhoudingen, dat gedachten die in een andere richting gaan eenvoudig als onverstandig en illusoir van tafel

worden geveegd. Degenen die een andere politiek voorstaan staan voor de noodzaak het klimaat daarvoor geestelijk en politiek voor te bereiden en daarin zijn ze voorlopig nog onvoldoende geslaagd. Het is duidelijk dat men hier voor een deel te maken heeft met een vicieuze cirkel: er is geen andere welomlijnde politiek en daarom kunnen de mensen er zich ook niet op instellen, omdat de mensen niet de goede instelling hebben krijgt de vorming van zo'n nieuwe politiek ook weinig of geen kans.

Angst voor oorlog

Toch hebben de voorstanders van een nieuwe politiek één ding aan hun zijde n.l. de angst voor een derde wereldoorlog. Daarom ben ik van mening dat de nieuwe politiek de beste kansen tot ontwikkeling heeft in een tijd van reactie op een gespannen toestand. Tsjecho-Slowakije zal m.i. over enige tijd de krachten ten goede komen die naar nieuwe politieke mogelijkheden streven. Wie deze uitspraak vreemd vindt moge bedenken dat in de geschiedenis steeds dialectische elementen aan te wijzen zijn.

Omdat ik er ook persoonlijk van overtuigd ben dat de politiek van militair evenwicht uiterst riskant is en om alternatieven vraagt, wil ik trachten in het slot van dit artikel enige gedachten te ontwikkelen die m.i. voorwaarde zijn voor de vorming van een nieuwe politiek. Het gaat dus niet om die politiek zelf, ik ben geen politicus, maar veel meer om de geestelijke en psychologische voorwaarden die het klimaat moeten scheppen dat zo'n nieuwe politiek mogelijk maakt.

Wie de volgende punten aandachtig overdenkt zal begrijpen dat ik de zaak bepaald niet als een sinecure zie en dat ik meen dat een diepgaande geestelijke en psychologische omwenteling nodig is vóór er zich nieuwe kansen zullen ontwikkelen. Door de shock-therapie van deze tijd zou zo'n omwenteling zich toch sneller kunnen ontwikkelen dan in een normale loop van de geschiedenis mogelijk lijkt.

Ik denk dan aan de volgende punten:

- Een belangrijke factor in het leven en in het politieke leven in het bijzonder is de mate van risico die men bereid is te aanvaarden. Als ik de westerse politiek goed zie dan is deze er op uit om het risico van het heden zo klein mogelijk te houden en eventuele niet te ontlopen risico's te verschuiven naar een niet te bepalen tijdstip in de toekomst. We kunnen ons vandaag het risico niet veroorloven dat de landen van het Warschau-pact naar het Westen opdringen, dat er een communistische bezetting zou komen van landen die nu niet communistisch zijn.

We menen voldoende gegevens te bezitten om te veronderstellen dat deze

bedreiging ons inderdaad boven het hoofd hangt en dus voeren we onze bewapening zodanig op dat de communistische landen zich wel twee maal zullen bedenken voor ze hun bedreiging ten uitvoer brengen. Al doende echter werken we volop mee aan een situatie die op den duur zou kunnen leiden tot het grootste risico van allen: het uitbreken van een volgende wereldoorlog. De grootste handicap van een dergelijke politiek is dat de weg terug altijd afgesloten is omdat men daarvoor de standpunten zou moeten opgeven waar men nu juist vanuit gegaan is om zijn politiek te rechtvaardigen.

Opgevoerde bewapening

De vraag is echter of in de huidige situatie het risico van een steeds opgevoerde bewapening niet groter is dan het risico van een communistische bezetting. Ik bedoel daarmee niet te zeggen dat een eventuele communistische bezetting nog wel mee zal vallen maar ik waag het te betwijfelen of zo'n bezetting inderdaad wel zal plaats hebben en vooral of er geen politiek te voeren zou zijn die minder eenzijdig op de bewapening is ingesteld dan met de huidige westerse politiek het geval is. De mogelijkheden van co-existent met terugschroefing van de bewapening en zonder bezetting hebben in het westerse politieke denken praktisch geen plaats ingenomen.

Ik geef graag toe dat zulk denken risico's inhoudt maar zijn deze beslist groter dan het risico dat we met de huidige politiek lopen? Maar al te vaak wil men ons politiek voor zwart-wit tegenstellingen plaatsen, indertijd was het Mussert of Moskou, vandaag is het te gemakkelijk: bewapenen of bezet worden. Ik ben er nog niet zo zeker van dat er niet meer mogelijkheden zouden zijn.

- De weigering om vandaag risico's te lopen openbaart zich vooral in het feit dat de z.g. wederzijdsheid een grote rol speelt in de politiek. We willen meedoen aan ontspanning en ontwapening op voorwaarde dat de andere kant dan dezelfde stappen neemt. Het klinkt zeer plausibel en het geldt dan ook als hoogste staatsmanswijsheid.

Maar wat doe je nu als de andere kant even wantrouwig is als wij? Dan maak je je blij met enkele bijna dode mussen als het verdrag over het stopzetten van kernproeven en het non-proliferatie-verdrag. Natuurlijk zijn zulke verdragen niet zonder betekenis maar die gaat toch niet uit boven het sleutelen aan een oude wagen op het moment dat een nieuwe wagen had moeten worden gekocht.

Eenzijdige initiatieven

Waarom zou het Westen dat zo gaarne prat gaat op zijn meerwaarde aan geestelijke achtergrond, politieke en economische vooruitgang?

Zie verder pag. 6

The Fox: boeiende film zonder

Vervolg van pagina 5

nomische kracht zich eigenlijk niet bepaalde eenzijdige initiatieven kunnen veroorloven om daardoor de bestaande impasse te doorbreken? Je kunt daarbij aan kleinere en grotere initiatieven denken. Het erkennen van de D.D.R. zou een kleiner initiatief zijn, het verminderen van de bewapening een groter. Het geweldige voordeel zou zijn dat het Westen eindelijk weer eens het initiatief aan zijn kant zou krijgen en dat onze politiek plotseling heel wat meer zou worden dan het antwoorden op communistische bedreigingen. Natuurlijk zou het risico's met zich mee brengen maar zouden die beslist groter zijn dan het risico van de steeds toenemende bewapening? Het duidelijkst zou de nieuwe politiek zijn als er een werkelijk vredesplan tot stand zou kunnen komen dat de mogelijkheid tot deelname van de communistische landen zou openhouden maar dat ook eenzijdige initiatieven zou bevatten.

● Natuurlijk zou een dergelijke politiek, die een doorbraak naar een mogelijke co-existentie zou betekenen, een objectiever beoordeling van het communisme moeten inhouden. Niet in die zin dat we onszelf communist verklaren maar wel zodanig dat we erkennen dat de communistische samenleving niet bij voorbaat politiek, economisch en sociaal minderwaardig is aan de onze, de erkenning dat een communistische wijze van samenleven inderdaad goede mogelijkheden inhoudt. Onze waardering voor Joegoslavië en de liberale communistische leiders in Tsjechoslowakije gaat trouwens, als ze eerlijk gemeend is, duidelijk die kant uit.

Ik ben er van overtuigd dat een dergelijke westerse politiek het liberaliseringsproces in het communisme ten zeerste zou bevorderen en het is voor mij dan ook de vraag of deze politiek meer risico's zou inhouden dan onze huidige eenzijdig op bewapening gerichte politiek. Het zijn slechts enkele lijnen om de achtergrond aan te duiden. Vele mensen zullen terugschrikken voor zo'n politiek en zweren bij het oude en vertrouwde. Wel, ik vrees dat wij of onze kinderen daarmee ten slotte in de atoom-oorlog terecht komen. Ik ben vandaag tot zekere risico's bereid om dat te voorkomen.

H. LIPS.

De schijnheiligheid in de film verdwijnt. Hoe kan het ook anders, nu het normale leven steeds vrijer wordt en de omgang tussen mensen minder gespannen. Men durft ongedwongener over homosexualiteit, lesbische verhoudingen etc. te spreken dan enkele jaren geleden.

Ook Hollywood is er eindelijk van doordrongen dat de bestaande taboes eigenlijk flauwe bedensels zijn die mede in stand worden gehouden door de in de Verenigde Staten van Amerika zeer machtige oude vrijsters verenigingen (of hoe ze ook mogen heten).

De erotiek in de film kennen we al lang, in bijna elke film komt sex voor, maar problemen op het seksuele vlak (een lesbische verhouding bijvoorbeeld) worden bijna niet uitgebeeld.

De Amerikaanse regisseur Mark Rydell heeft het aangedurfd om in zijn eerste volwassen speelfilm zo'n taboe (waarover niet gesproken wordt en het liefst doodgezwegen) te doorbreken.

Rydell is zelf acteur geweest. In verscheidene shows op Broadway heeft hij een rol gespeeld; in de film *Crime in the Street* acteerde hij ook. Daarna is hij overgestapt naar de televisie en hij heeft nu een topfunctie als regisseur bij een van de grote televisie maatschappijen.

Rydell heeft met zijn eersteling *The Fox* — naar het gelijknamige verhaal van D. H. Lawrence de auteur van *Lady Chatterly's Lover* — een uitstekend debuut gemaakt. *The Fox* gaat over twee lesbische vrouwen, die gelukkig samenleven, maar dat geluk wordt 'wreed' verstoord als een man in hun leven verschijnt en een van de vrouwen jaagt en meeneemt als buit.

Het is geen moeilijke film geworden. Rydell filmt recht door zee, laat prachtige natuuroptnamen zien van een besneeuwd Canada, die treffend de verlatenheid accentueren waar de twee vrouwen, Jill en March, wonen in een klein boerderijtje.

March is de 'man' in dit 'huwelijk', Jill (Sandy Dennis bekend uit *Who's Afraid of Virginia Woolf?*) de vrouw die zoveel steun en liefde nodig heeft van haar March. Het geluk dat zij beiden denken te zien in elkaar is echter schijn. En schijn bedriegt. Dat voelt March (Anne Heywood) als zij jagend in de door sneeuw bedekte bossen plotseling geconfronteerd wordt met haar spiegelbeeld: een forse man in een dikke duffel, maar met een vrouwelijk gezicht. Dan ook ontdekt March dat zij eigenlijk vrouw is en de rol van 'man' een tijdelijke.

Jill en March houden op hun farm ook kippen. Elke nacht verdwijnen er echter een paar. March komt er achter dat een vos de kippedief is. Herhaaldelijk komt ze de rover op het spoor, maar telkenmale ontbreekt haar de moed te schieten.

Dan op een nacht verschijnt de vos weer. Ditmaal is het geen dier, maar een man Paul. March voelt dat dit de echte vos is, die hun geluk komt roven. Dan bemerkt ze ook dat Jill niet de enige haar bestaan is.

Paul (Keir Dullea) blijft logeren. Hij knapt allerlei karweitjes op, hij neemt van March de mannenrol over, hij gaat op jacht. Hij wordt verliefd op March met wie hij wil trouwen.

Paul bekent March zijn liefde, geheel onkundig van het feit dat Jill en March een lesbische verhouding hebben, zegt hij Jill dat hij en March weggaan.

Als dramatisch hoogtepunt heeft Rydell het moment gekozen waarop gedood wordt door een oude boom, Paul omhakt. Ondanks waarschuwing van March en Paul blijft zij staan. Paul begrijpt nu dat zijn kans om March mee te nemen er eindelijk is. Als de razende hakt hij door. Jill wordt gedood door de vallende takken.

Ietwat wreed doch zeer menselijk laat Rydell de toeschouwer zien hoe de verandering tussen de twee vrouwen stand komt.

Op een nacht bedrijven Paul en March de liefde, terwijl Jill tot het uiterste gedreven de barre bossen in gaat om zoeken naar March, wetende dat zij veel goed alleen zal blijven omdat de indringer haar 'man' heeft weggehaald.

The Fox is een boeiende film. Niet alleen door de sfeervolle opnamen een woest en sneeuwrijk Canada, maar vooral door de menselijke manier waarop Rydell *The Fox* heeft uitgebeeld zonder poespas, zonder stiekem gegni en gegluur.

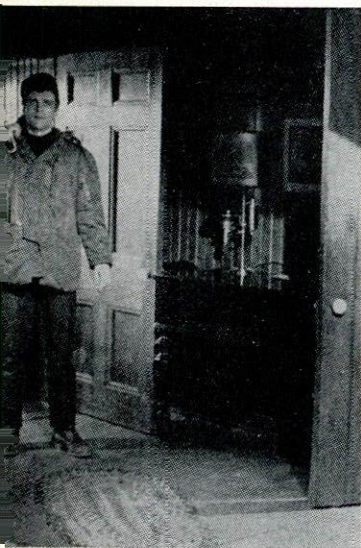
PETER MOR

FILMBESPREKING

s: Paul draagt een dodelijk gewonde Jill thuis, nadat zij is getroffen door de takken en omgehakte boom.

onder: Een angstige March houdt haar r schietklaar als er onverwacht een man midden in de nacht binnenkomt.

: March kust Jill, nadat zij Jill heeft verteld dat Paul voor haar niets betekent.

SPECIALE BIJEENKOMST IN COORNHERTHUIS

Van 18—20 november zal een bijeenkomst worden gewijd aan bespreking van de

MENSELIJKE VERHOUDINGEN IN DE SAMENLEVING.

Wie hieraan wil meedoen moet zich opgeven voor 8 november. Adres: Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Driebergen. Telefoon 03438 - 24 71.

Wel op de aanvraag vermelden: speciale bijeenkomst.

'Tempobeul' Daan Holst gooit roer om

De Olympische Spelen in Mexico zijn in volle gang. Duizenden sportmensen uit de gehele wereld zijn naar het land van de grote sombrero's gereisd om elkaar te bekampen om gouden, zilveren en bronzen medailles. Ook Nederlanders zijn er. Het NOC, een college dat langzamerhand te veel grijze haren krijgt, heeft geselecteerd. Niet altijd werden de voorstellen van de diverse sportbonden geaccepteerd. Gewichtheffer Piet van der Kruk bij voorbeeld kreeg pas zeer laat te horen dat hij de reis kon maken. Een juiste maar te laat genomen beslissing. Het NOC wees ook af. Sommige zwemmers, zwemsters en atleten kregen nul op het request. Daan Holst was daar onder. Daan Holst, gelouwerd wielrenner als amateur, een geboren en getogen Amsterdammer, voelde dat hij geen kans zou maken voor de Spelen. De KNWU zag in hem geen kanshebber voor een Olympische medaille.

Ingemeen

Nu zegt Daan, terwijl hij als professional al vele koersen achter de wielen heeft: 'Uit nijd dachten ze dat ik het gedaan heb. Omdat ik niet voor Mexico was gekozen zou ik een proflicentie hebben aangevraagd. Gemeen, toch ingemeen om zoiets te schrijven. En dan

te bedenken dat die betreffende journalisten niet eens met mij hebben gesproken en dit maar klakkeloos hebben neergepend. Maar gelukkig kan ik er tegen. Ik ben de afgelopen jaren al zo vaak gepakt dat ik mijn stekels niet meer opzet. Een ding wil ik wel kwijt: ik ben teleurgesteld. Zwaar teleurgesteld zelfs. Maar nijd, nee nooit. Ik ben beroeps geworden, omdat ik vond dat mijn tijd gekomen was. En Mexico? Weet je dat ik daarop geen moment gerekend heb. Helaas maar waar, op de grote evenementen heeft Daan Holst altijd langs de piste gestaan.'

De 'tempobeul', de 'boeman' van onze amateurwielrenners heeft het roer omgegooid. Daan Holst bij de amateurs gevreesd om zijn strijd lust koerste als eenling de rijen van de profs binnen. Een moedige stap, want Daan moet zich in de vele koersen die volgen gaan waarmaken. De ogen van de merkenbazen moeten opengaan. Daan wil zo snel mogelijk ingelijfd worden in een sterke fabrieksploeg. Krachtig zegt hij: 'Ik weet het. Deze stap kan een gouden of een ijzeren worden. Je moet iets wagen in je leven. Dat zit nou eenmaal in mijn karakter.'

Daan Holst; een naam die je de laat-

ste jaren regelmatig in de wielerverslagen tegenkomt. Bij de eerstaankomenden dan, want Daan was als amateur geen klever. Een vechter, een bijter, was hij. Hij streed altijd in het voorste plan. Als er gekoerst werd, zat Daan erbij. 'Die jongen heeft geen spat hersens om een goede coureur te worden,' roept het wielervolk nu al jaren. 'Hij rijdt als een kip zonder kop. 140 km sleurt hij als een bezetene; de laatste twintig valt-ie dood. Gewoon een gebrek aan koersinzicht.'

Keiharde kritiek

Deze keiharde kritiek heeft Daan jarenlang gestriemd. In zijn ouderlijk huis in de Koningsstraat, diep in het centrum van Amsterdam, wil Daan best antwoord geven op deze kritiek.

'In het begin trok ik me die woorden vreselijk aan. Dan was ik stuk man als ik die volzinnen in de kranten las. Maar kijk nou eens hier. Belgische kranten van jaren terug. Die schrijven wel anders over me. Lees maar' en ik lees: 'Boeman Holst uit Holland rijdt mee in de Ronde van België. Ge kunt er verzekerd van zijn dat het spul weer op de wagon gaat.'

'Zie je, daar werd ik blijkbaar wel gewaardeerd. In België begrepen ze dat ik het publiek waar voor hun geld gaf. Want zeg me wat hebben de mensen aan renners die slechts in de staart meehobbelen. Niks! Strijd moeten ze zien. Als ik aan een wedstrijd begin moet ik erbij zijn.'

Het is een jaar of drie geleden dat ik Daan Holst voor het eerst in de slag zag. Een fraaie zomeravond in de maand augustus. Hartjesdagronde in de Dapperbuurt in Amsterdam-Oost. Een langgerekt lint van wilskrachtige amateurs werpt zich moedig door de slingerende en slecht geplaveide straatjes. Je haalde hem er meteen uit. Het gezicht verkramp om iedere uitlooppoging teniet te doen.

Dit jaar, einde juli alweer, zag ik hem opnieuw. In Beek op het Adsteegcircuit dong Holst mee naar de nationale titel op de weg. Weer dat verkrampte gezicht, weer die enorme strijd lust. Vele ronden lang streed Holst — met anderen uiteraard — aan het hoofd van het denoderende veld. Toen de slag viel was Daan er weer niet bij. Fedor den Hertog sleepte de nationale titel in de wacht. Daan arriveerde in de grote groep. En weer riep men: 'Hebben jullie Holst gezien. Toen de slag viel was hij kapot.'

Daans verklaring: 'Dat is per se niet waar. De laatste ronden heb ik niets meer gedaan. Als een bezetene heb ik gereden. Dat is waar. Toen na vele, vele kilometers ging Fedor. Niemand deed iets. We keken elkaar alleen maar aan. Toen dacht ik: als er dan niemand van

'Niet naar Mexico dan prof'

jullie winnen wil, verdom ik het ook.'

Van voren

Het verleden knaagt. Bij ieder woord merk je het. Het zit robuuste Daan nog steeds dwars dat hij niet aanwezig was op de grote wielerevenementen. De WK 1967 in Heerlen bij voorbeeld. 'Ik zat in de selectie voor de ploegentijdrit. Ik had een goed voorseizoen gehad. Ik zat in iedere koers van voren. In Verviers zouden we de laatste trainingsrace rijden. Voor de wedstrijd komt er iemand van de KNWU op me af en zegt: 'Daan, nou moet je je waarmaken. Grijp je kans.' Ik was overbluft. Voor de race al was ik kapotgemaakt. Na tien kilometer werd ik gelost door Tesselaar, Zoetemelk en Wagtmans. Ik kon niet over mijn adem heenkomen. Toen ik van de fiets afstapte, zei coach Middelink: 'Er is weinig hoop Daan.' Toen wist ik dat ik mijn plaats kwijt was.' Een dag later reed Daan in België. Samen met Wagtmans. Zijn vader: 'Voor de wedstrijd in Verviers had hij ons al gebeld. Hij voelde dat hij voor de race zijn plaats al verspeeld had. Maar in België won hij een dag later. Ja, hij kondigde ons het zelfs aan. Zeg me, heeft een renner dan vorm of niet.'

Ook dit jaar kwam de klap hard aan. Aanvankelijk lag het in de bedoeling dat Holst samen met Pijnen, Krekels en Zoetemelk een Olympisch kwartet zou vormen. In Gelsenkirchen zou West-Duitsland als oefenpartner fungeren. De aanmelding was in de bus, maar in de week die vooraf ging aan de 'testmatch' moesten nog twee Nederlandse ploegen elkaar in Hoofddorp bekampen. Nog geen uur voor de wedstrijd hoorde Daan dat hij in de B-ploeg moest rijden.

Genadeslag

'Dat was de genadeslag. Wel heb ik als een gek gesleurd, maar het liep gewoon niet. In Hoofddorp voelde ik dat Mexico verkeken was. Laat ik het netjes zeggen: het heeft me in mijn amateurjaren gewoon niet meegezeten. Op een of andere manier pruimden ze me niet. Misschien had ik 't linker moeten spelen.'

De stap is gezet. Piet Liebrechts, in dienst bij de firma Vyth en vroeger masseur van Peter Post, was de man die hem adviseerde professional te worden. Die zei: 'Daan jongen, Mexico is voor jou voorbij. Nu moet je overstappen, anders is het te laat. Laat zien wie je bent. Dan pakken ze je.'

Meent Hein — 'Tarzan' — van Breenen die in dezelfde straat een groentewinkel heeft: 'Die jongen heeft lef en talent. Een voordeel heeft-ie, hij komt schoon over. Er is bij hem nog nooit een spuit aan te pas gekomen. Het woord doping kent-ie niet.'

WIM JESSE

Het politieke protest (1)

'In het algemeen moeten aan het politieke protest zo weinig mogelijk belemmeringen in de weg worden gelegd'. Tot deze conclusie komt dr. L. v. d. Land¹⁾, medewerker aan het Instituut voor de Wetenschap der Politiek aan de Universiteit van Amsterdam, in zijn studie over het politieke protest. Dr. P. Thoenes²⁾ socioloog, zegt over het vraagstuk van de oppositie: 'Indien we zelf willen bepalen, wat de volgende fase van de maatschappelijke ontwikkeling zal zijn, zullen we de democratische procedure in ere moeten houden. Dat kunnen we alleen door het oppositionele denken niet te laten roesten.'

Een bericht uit de Gids³⁾: 'Grootmeester Jan Hein Donner wint op 4 november 1967 in Venetië een kostbaar trofee, stelt dit op 12 november tijdens een televisie-uitzending ter beschikking van het Vietnamese Nationaal Bevrijdingsfront — om er een machinegeweer voor te kopen — en de presentator zegt, dat het toch maar mooi is als je dat in Nederland zomaar kunt zeggen. Op 13 november was Jan Hein Donner ontslagen als schaakmedewerker van Elseviers Weekblad.'

Uit een onderzoek, in Amsterdam in 1966 gehouden, ⁴⁾ blijkt dat een kwart van alle ondervraagden verwacht, dat het uiten van een voorkeur voor de republiek tot resultaat heeft dat men op de BVD-lijst wordt geplaatst; acht percent ziet gevolgen als 'last met de politie'.

Rechten van de mens

In het politieke proces gaan het protest, de buiten-parlementaire oppositie, de rebellie en de provocatie de laatste tijd een steeds belangrijker rol spelen. We denken hierbij in het algemeen aan de Provo-tijd, de rassensnonlusten en het internationaal verbreide studentenverzet; twee concrete en recente uitvloeisels van deze vormen van politiek gedrag: het protest tegen de Russische inval in Tsjechoslowakije en de voorgenomen ordeverstoringen van de leden van de Socialistische Jeugd bij de Taptoe Delft, die de politie voorkwam.

1968 is het Jaar van de Rechten van de Mens, waarbij we in dit artikel vooral aandacht schenken aan het recht van de individu op een afwijkende mening en de uiting daarvan en diens recht op protest. Is preventief optreden van de politie tegen de Socialistische Jeugd in overeenstemming met de mensenrechten? Mocht de burgemeester van Haarlem de opvoering van de Smoeshaan verbieden? Zijn de vele coupures in de nieuwe Zweedse film van Sjöman juist? Naar de letter van de wet: zonder meer. Er is geen speld tussen te krijgen. Alleen in het Rotterdamse geval kan Justitie bezwaar maken tegen het preventief optreden van de politie. Naar de geest van de Verdragen van de Rechten van de Mens niet, dacht ik. In een

volwassen democratie is de burger mondig, verantwoordelijk voor eigen handelingen en ideeën. Hij 'knipt' zelf zijn film, beoordeelt zelf de zedelijkheid van toneelvoorstellingen, aanvaardt zelf de consequenties van zijn politiek handelen. De verantwoordelijke burger is maatstaf, niet de enkeling die nog geen verantwoordelijkheid aankan. Dat een burgemeester het recht heeft om vergaderingen, voorstellingen en demonstraties te verbieden, houdt niet zonder meer in, dat deze bepaling altijd goed functioneert.

Ter illustratie: In maart 1966 kwamen Provo's aan burgemeester Van Hall vragen, of ze een demonstratie tegen zijn beleid mochten houden. Leuzen als: 'Van Hall moet met vakantie' werden aan hem voorgelegd. De demonstratie werd verboden. Als degene, die toestemming moet geven voor openbare aangelegenheden, zelf ten nauwste betrokken is bij het doel van zo'n manifestatie — in dit geval in negatieve zin — kunnen beslissingen raar uitvallen en kan men bij de algemene gelding ervan ten minste vraagtekens plaatsen. Wat gezagsdragers veelal niet kunnen verhinderen is dat de maatschappijwetenschappen hun optreden kritisch evalueren en met aanbevelingen komen om bepaalde bestaande regelingen te wijzigen.

Ik maakte de restrictie veelal, want in het woelige jaar 1966, weigerde de politie haar medewerking aan een psychologisch onderzoek naar de mogelijkheid om aan de hand van een film over het politie-optreden ⁵⁾ na te gaan hoe politie en betogers gehandeld hadden. Uit de eerste twee aanhalingen in dit stuk, van Van der Land en van Thoenes blijkt een positieve benadering van de kant van de wetenschap van het protest- en oppositieverijnsel. Het derde en vierde citaat geven voorbeelden van negatieve beoordelingen van politieke gedragingen: het ontslag van Donner en de angst voor politie en BVD.

Protest niet negatief

Hoe komt Van der Land tot zijn gunstige waarde-oordeel t.o.v. het politieke protest? Hij noemt in zijn verhandeling ¹⁾ drie argumenten:

— Het politieke protest schept een uitlaatmogelijkheid voor kritiek, die verhindert dat er een opeenhoping van onlustgevoelens plaats vindt.

— Het protest verschaft informatie over de reactie van de bevolking (of een deel daarvan) op het overheidsbeleid. 'Naar mensen die de moeite nemen, de wet te overtreden en zich dus aan strafbedreiging bloot te stellen moet met belangstelling worden geluisterd,' aldus Van der Land.

— Protestacties scheppen een mogelijkheid tot gedifferentieerd politiek gedrag.

Dit laatste licht hij als volgt toe: 'Stel

je bent lid van een politieke partij, je bent het eens met haar program, maar je hebt een andere opvatting ten aanzien van Vietnam. Als je de partij verlaat, negeer je noodgedwongen alle punten waarmee je het wel eens bent. Bovendien komt niet duidelijk tot uiting op welk punt je je van de partij distantieert. Het protest biedt de mogelijkheid van een duidelijke uitspraak op één punt, zonder dat daarbij de overige loyaliteiten in het geding komen.'

Welke zijn de oorzaken van het politieke protest? Algemeen gesteld is het protest, het antwoord op de door de in elke samenleving voorkomende continue, politieke machtsuitoefening, die haar als het ware oproept.

De burger (en ook de militair!) is voortdurend aan machtsuitoefening onderworpen. Hij kan deze ondergaan als onlustbeleving, die zich in vele varianten kan voordoen: de verplichting om belas-

ting te betalen, een beslaglegging op de vrije tijd (voor twaalf uur binnen moeten zijn!), een alarm midden in de nacht, etc. Is de reactie op de machtsuitoefening onverschillig of neutraal, dan is men er zich niet van bewust dat deze plaats vindt. Het protest is een rechtstreeks gevolg van de bewustwording van de beïnvloeding, die voortdurend plaats vindt. De overtuiging dat de tegenkrachten (als het protest) aandacht en respect verdienen dateert al van de oude Grieken(sic) en ligt ten grondslag aan elke hedendaagse variant van de leer van de volkssoevereiniteit, waar onze democratie-opvattingen een voortvloeisel van zijn.

Meerderheid bestaat niet

'De burger is geen willoos voorwerp van politiek handelen' is een van de credo's van onze tijd. Dat hij dat vaak wel is (Griekenland, Tsjechoslowakije, Spanje, Zuid-Afrika etc.) is een andere zaak en verklaart het in die landen voorkomende protest. Credo's worden helaas niet altijd nageleefd. De gedachte, dat

het mondige volk zelf zou moeten regeren is sinds het echec van Rousseau en anderen, verlaten. Daarvoor in de plaats kwam de volksvertegenwoordiging, die maar ten dele soelaas biedt. Nog afgezien van het slop, waarin het parlementaire stelsel terecht is gekomen, kan een volksvertegenwoordiging, die beslist krachtens het meerderheidsbeginsel, per definitie geen afdoende alternatief zijn voor de volksregering. 'De meerderheid' bestaat niet en wil niets. Zij is een juridische constructie. Er is niet 'een' meerderheid. Er zijn er net zoveel als er politieke strijdpunten zijn.

Elke meerderheid vertoont een ander patroon, verandert telkens van samenstelling. Als individu behoort je dan weer tot een meerderheid (bijv. t.a.v. je opvatting over fluoridering), dan weer tot een minderheid (bijv. t.a.v. je mening over de monarchie). Wat voor de meerderheid geldt, geldt mutatis mutandis ook voor de minderheid. In principe kan elke burger van tijd tot tijd tot een minderheid behoren. Dat betekent, dat de tegenkrachten van de machtsuitoefening (door de meerderheid) van de grootste betekenis zijn, zowel in ethisch als praktisch opzicht.

Van der Land: 'De stabiliteit van een politiek systeem berust op een zodanige instabiliteit van de afzonderlijke elementen ervan, dat zij niet onvatbaar zijn voor koersveranderingen en vernieuwingen. Wanneer dit niet het geval is, dan is machts handhaving meestal alleen te bereiken door alles aan het streven naar machts handhaving ondergeschikt te maken. En dat betekent, dat de waarden, waarop deze gericht is en berust, worden verloochend. Een moeilijke, vrij abstracte, maar niet minder sluitende redenering.

Parlement in slop

Het zou prettig zijn als een dergelijke theorie op iedereen over te dragen zou zijn. Want hoe vaak hoor je niet: 'Als je protesteren wil, dan moet je dat maar via de Tweede Kamer doen, want die is ervoor. Anders wordt het een chaos.' Die chaos is er al. De Tweede Kamer functioneert onvoldoende en doet – niet alleen in ons land overigens – een steeds omvangrijker buiten-parlementaire oppositie ontstaan. Onduidelijkheid is troef in onze Staten-Generaal, de meeste burgers kijken machteloos toe bij de vorming van concentraties en het maken van afspraken en een kleine groep zet zijn gevoel van machteloosheid meer effectief om in politiek protest.

Thoenes stelt 2): 'De Nederlandse verzorgingsstaat veranderde niet zichtbaar van kleur, toen hij zonder socialis-

ten verder voer en in de versie-Marijnen ontpopten de liberale ministers zich als voortreffelijke uitvoerders der planmatig-geleide economie.' De bekende econoom Arie van der Zwan verdedigde bij zijn promotie met verve de stelling dat nationalisatie van een deel van de industrie onzin is, als stap naar volledige nationalisatie: In Engeland wordt bij het optreden van een Labourregering de staalindustrie 'genationaliseerd' en wanneer de Conservatieven de macht overnemen, is de staalindustrie weer 'particulier'. De prijzen, directeuren, omzet etc. blijven precies dezelfde.

In een volgend artikel gaan we verder in op de vormen van politiek protest, pressie, oppositie, verzet en rebellie. Een symptomatisch beeld tot slot. In een pas uitgebrachte film zag ik een bord, aan twee kanten beschilderd. Aan de ene kant stond: 'Geef Zweden een eigen atoombom', aan de andere kant 'Zweden een atoombom, nooit! Steun ons protest!' Alle giften gingen in één en dezelfde pot. Wie van de ene kant kwam gaf voor de bewapening, wie van de andere kant kwam voor de ontwapening. Zelden keek er iemand om, om te zien hoe hij gefoet was.

JAN HAASBROEK

1) L. van der Land, Het Politieke Protest in Acta Politica 1966/1967 aflevering 2, Meppel.

2) P. Thoenes, Het Vraagstuk van de oppositie, in Problemen der Democratie, eerste bundel, redactie: dr. S. W. Couwenberg, 's Gravenhage 1965.

3) De Gids, jaargang 1967-9-10, Amsterdam.

4) Constance E. van der Maesen, Negatieve sancties in de politiek in Acta Politica 1967-1968 aflevering 3, april 1968, Meppel.

5) 'Omdat mijn fiets daar stond', een film over het politie-optreden in Amsterdam op 19 maart 1966 van Louis van Gasteren.

Wat hebben de Olympische Spelen in Mexico, die deze maand worden gehouden voor Nederland in petto? Komt de Nederlandse afvaardiging met medailles terug. Zeker is dat de concurrentie sterker en groter is geworden.

Om enigszins in sfeer te blijven hebben we een willekeurige greep gedaan in het 'dossier'-Tokio 1964. Inmiddels zijn we vier jaar verder. Misschien kunt u zich bij het zien van de foto's nog iets van de gebeurtenissen herinneren.

Foto links: De Amerikaan Bob Schul wint de 5000 meter.

Foto geheel links: Sensatie in de boksring. De Spanjaard Loren slaat de Hongaarse scheidsrechter knock-out.

Foto onder: 1. Nederlandse zwemsters in kimono.

Foto geheel onder: Japanse matrozen dragen de Olympische vlag het stadion uit. De Spelen in Tokio zijn afgesloten. Tot ziens in Mexico.

